



ТИПОЛОГИЈЕ ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ

УПРАВА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ ПРАЊА НОВЦА

Август 2024. године



Садржај

УВОД.....	2
УПОРЕЂИВАЊЕ КАРАКТЕРИСТИКА – ПРАЊЕ НОВЦА, ФИНАНСИРАЊЕ ТЕРОРИЗМА, ФИНАНСИРАЊЕ ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ....	3
ИНДИКАТОРИ КОЈИ УКАЗУЈУ НА ФИНАНСИРАЊЕ ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ, ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПРИМЕНЕ ИНДИКАТОРА (ФАТФ) У СЛУЧАЈЕВИМА ИЗ МЕЂУНАРОДНЕ ПРАКСЕ	4
ТИПОЛОГИЈЕ – ОПИС, ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ, ОКИДАЧИ ЗА ПРЕПОЗНАВАЊЕ ШИРЕЊА ФИНАНСИРАЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ.....	15
ТИПОЛОГИЈЕ ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ (ПРОЛИФЕРАЦИЈА ОМУ) - ОПИС И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ.....	18
ТИПОЛОГИЈЕ - ПОВЕЗАНОСТ ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА И ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ, ОПИС И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ.	27
ДОБРА ПРАКСА: ПРЕВЕНТИВА, БОРБА И УКЛАЊАЊЕ (УМАЊЕЊЕ) ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ (ПРОЛИФЕРАЦИЈА ОМУ).....	31



УВОД

Сврха и циљ израде овог документа је пре свега да пружи обвезницима по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма (ЗСПНФТ) стечена искуства са ширег међународног аспекта, с обзиром да материја и борба против финансирања ширења оружја за масовно уништење (пролиферација ОМУ), има своје дугогодишње искуство, а то је Резолуција Савета безбедности Уједињених нација (СБУН) број 1540 од 2004. године. Овај документ може помоћи и државним органима и институцијама које активно учествују како у законодавном, тако и у превентивно - контролном смислу борбе против ширења оружја за масовно наоружање. Цивилни сектор такође не треба занемарити у погледу информисања с обзиром да је материја која обухвата ширење и финансирање ОМУ потенцијално глобална претња за светски мир. Постојање и израда Типологија (студија случаја), у смислу идентификације и откривања финансирања ширења ОМУ олакшава надлежним учесницима (органима, институцијама) борбу против производње, финансирања и ширења ОМУ. Исто тако типологије дају увид и могу допринети и приватном сектору (обвезници по ЗСПНФТ) у лакшој идентификацији и прикупљању информација од значаја (сумњиве трансакције) у процени сумњивих активности које се прослеђују надлежним органима чиме се усклађују са прописаним обавезама за спречавање финансирања ширења ОМУ.

Сачињене Типологије се односе на уочену праксу да постоје земље које имају програме за развијање капацитета за производњу оружја за масовно наоружање, финансијска средства и развијену логистику снабдевања технологијом (брокери, посредници), опремом и робама двоструке намене (РДН). Што се тиче финансирања - тока новца, новчана средства трансферишу се обично линеарно (од крајњег корисника до испоручиоца преко замршене мреже посредних компанија и финансијских институција - банака) и нема потребе за прањем новца. Другачија је ситуација око повезаности финансирања тероризма и финансирања ширења ОМУ, где терористичке организације (групе) имају интерес у ширењу ОМУ, при чему је често присутно прање новца непознатог порекла у циљу стицања средстава за терористичке активности. Ретко се дешава, али има случајева да физичка лица (обично су то стручно-научна лица) желе продати „своје знање“ или извесну опрему која може послужити за производњу ОМУ. При томе треба додати да је индикативно и ангажовање извесних институција – универзитета, које имају капацитете за развој ОМУ.

Основне типолошке технике финансирања ОМУ огледају се у скривању стварних власника (преко параван фирми) учесника у послу како произвођача (испоручиоца) тако и крајњег корисника. Трговина се диверсификује (превозна средства, путање, претовари), снабдевање и испоруке се извршавају преко параван (фронт) лица које су често и офшор фирме, уз учешће посредника (интермедијара, агената), уз што сложеније и мултипликовано (мрежно) финансирање преко бројних банака и јурисдикција. Уговорена роба је обично роба двоструке намене која често може заварати контролу и финансијски сектор (банке) око процене да ли се ради о комерцијално-индустријској роби или роби намењеној за производњу и ширење ОМУ. Пратећа финансијска документација често се лажно приказује у циљу прикривања веродостојности робе.



Такође, приказ односа између прања новца, финансирања тероризма и финансирања ширења ОМУ могу допринети бољем разумевању материје у случајевима њиховог преплитања.

Пример добре праксе је трасирајући пут доброг поступања и превентивних мера, првенствено мислећи на обвезнике из ЗСПНФТ, као и код доношења евентуалне одлуке поступања у случају сумње у финансирање ширења ОМУ.

УПОРЕЂИВАЊЕ КАРАКТЕРИСТИКА – ПРАЊЕ НОВЦА, ФИНАНСИРАЊЕ ТЕРОРИЗМА, ФИНАНСИРАЊЕ ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ

У циљу што бољег разумевања материје која се тиче финансирања ширења ОМУ, отклањања извесних недоумица око преплитања извора и токова новца, учесника у послу и сврси предузетих активности, у наставку наводимо упоредне податке.

	Прање новца	Финансирање тероризма	Финансирање ширења ОМУ
Извори новца	Из незаконите активности	Самофинансирање (фокусираност на криминалне активности) или екстерно од стране донатора (добротвора) или прикупљача средстава	Програми које спонзоришу државе
Канали извршења	Фаворизује се формални финансијски систем	Фаворизују се курири за пренос готовине или неформални финансијски системи као што су хавала и мењачнице	Фаворизује се формални финансијски систем
Фокус детекције (откривања)	Сумњиве трансакције као што су депозити некарактеристични за богатство клијента или очекиване активности клијената (полагање новца непознатог порекла, раслојавање и интеграција у легалне токове)	Сумњиви односи, као што су банковни трансфери између наизглед неповезаних лица	Појединци, ентитети, државе, роба и материјали, делатности



Износи трансакција	Релативно високи износи трансакција, често структурирани да се избегне обавеза извештавања (банци)	Мали износи трансакција, углавном испод прага извештавања	Умерени износи трансакција (средње вредности)
Финансијске активности	Сложена мрежа трансакција која често укључује параван (фронт) компаније, акције на доносиоца, офшор пореске рајеве и shell (фиктивне) фирме	Различите методе укључујући формални банкарски систем, неформални систем преноса вредности, кријумчарење готовине и драгоцености	Трансакције изгледају као нормална комерцијална активност, структурирана да сакрије порекло финансирања
Токови (трагови) новца	Кружног тока – на крају заврши код оног ко га је и створио	Линеарно – генерисани новац се користи за пропагирање терористичких група и активности	Линеарно – новац се користи за куповину робе и материјала од брокера или произвођача

Табела 1¹

ИНДИКАТОРИ КОЈИ УКАЗУЈУ НА ФИНАНСИРАЊЕ ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ, ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПРИМЕНЕ ИНДИКАТОРА (ФАТФ) У СЛУЧАЈЕВИМА ИЗ МЕЂУНАРОДНЕ ПРАКСЕ²

Познато је да обвезници по ЗСПНФТ, контролно - репресивни органи и академска заједница када је реч о превенцији и борби против ширења ОМУ, као полазиште у предузимању Законом предвиђених радњи и процене ризика, рањивости и претњи или аналитичких студија, обично узимају извесне индикаторе креиране од надлежних органа или компетентних институција, или лично од својих, сазданих на знању и искуству.

Циљ и жеља је показати како су препознати и примењени индикатори у пракси кроз структуриране типологије и случајеве током низа година од како су написани и

¹ Ова табела је заснована на презентацији Џејмса Ричардса (James R. Richards, Wells Fargo, 2005), цитираној у CAMS Examination Study Guide 57th Edition. Аутор је овој презентацији додао десну колону под насловом Финансирање ширења ОМУ.

Преузето из студије „Студија типологија финансирања ширења оружја за масовно уништење“ („Study of Typologies of Financing of WMD Proliferation“ Final Report 13 October 2017, Jonathan Brewer, KINGS College London).

Поједина поља табеле су незнатно допуњена због јаснијег разумевања (поједина поља колоне Прање новца)

² Брошура: “Процена ризика од финансирања оружја за масовно уништење“



обелодањени у релевантним документима (смернице, упутства). Фокус приказа је на индикаторе из Смерница Типологије ФАТФ о финансирању ширења оружја за масовно наоружање из 2008. године.

Такође, ради поређења са претходно поменутих индикаторима потребно је навести и листу индикатора ФАТФ из публикације „Смернице о процени ризика и смањењу последица од ширења финансирања оружја за масовно уништење“ из 2021. године (FATF Guidance on Proliferation Financing Risk Assessment and Mitigation, June 2021).

Зашто је тешко идентификовати финансирање ширења оружја за масовно уништење?

Један од најтежих аспеката идентификације пролиферације је тај што су укључена роба и материјали често индустријски артикли који, ако није јасно идентификовано да су подложни некој врсти контроле, могу изгледати безазлени за оне који су укључени у ланце снабдевања и који раде у финансијским институцијама и надлежним контролним органима. Штавише, већина од двадесет могућих индикатора које је идентификовао ФАТФ није сама по себи јединствено повезана са финансирањем пролиферације. Они такође могу да одражавају прање новца засновано на трговини (TBML – trade based money laundering), избегавање пореза или дажбина на пошиљке робе или друга питања, као што је непотпуна трговачка документација.

Аналитички подаци везано за текући наслов „Индикатори који указују на финансирање ширења ОМУ“, специфицирано је у табелама 2. и 3 у наставку текста, а засновано на Анализи студија случаја из публикације („Study of Typologies of Financing of WMD Proliferation“ Final Report 13 October 2017 Jonathan Brewer, King's College London).

Анализа почива на 60 студија случаја који варирају у зависности од квалитета и потпуности информација које дају државни органи или финансијске институције, или доступности у судским документима, извештајима УН комисије и медијским извештајима. Већина информација добијених од државних органа или финансијских институција односила се на последњих десет година. Важно је напоменути да се студије односе на државе које имају програме пролиферације. Већина њих су обухваћене резолуцијама СБУН.

Иако је више од половине студија случаја у ФАТФ-овом Извештају за 2008. укључивало финансирање трговине као што су акредитиви, такви случајеви чине мањину. Овај тренд можда одражава развој финансирања пролиферације, али може бити и резултат неадекватних података или све мање употребе акредитива у међународној трговини.

Табела 2. Заједничке карактеристике у 60 анализираних случајева финансирања пролиферације на основу Студије типологија финансирања ШОМУ³

³ Study of Typologies of Financing of WMD Proliferation, Final Report of 13 October 2017, Jonathan Brewer, King's College London



Учешће параван компанија (основаних или прилагођених за ту сврху) или фиктивних компанија.
Присуство држављана земаља укључених у пролиферацију, односно лица са двојним држављанством.
Укљученост фирми ниског обима пословања, посебно са делатношћу посредовања и дистрибуције.
Учешће универзитета у земљама укљученим у активности пролиферације, било као наручиоци посла било као финансијери набавке.
Коришћење различитих канала (различити субјекти, који могу бити географски удаљени) за наручивање, набавку и пренос робе и материјала који могу бити повезани са пролиферацијом.
Укључивање компанија чији би производи били изузети од санкција јер спадају у „хуманитарну“ категорију, на пример компаније за дистрибуцију хране.
Пословна или банкарска документација садржи неутралне и неупадљиве описе робе и материјала, односно сврхе финансијских трансакција.
Разрађене мреже сарадње са иностранством, било да су од раније постојале, било да су конструисане у сврхе пролиферације.
Коришћење личних банковних рачуна или рачуна кредитних картица за набавку добара и материјала у вези са пролиферацијом.
Пружаоци услуга брзог преноса новца обрађују финансијске трансакције у име компанија из држава под санкцијама.
Промет робе и услуга финансира се готовински.
Мреже компанија које се међусобно финансирају.
Више параван/фиктивних компанија врши плаћања по једној фактури.
Компанија обавља послове у оквиру делатности за коју није регистрована.
Повезане компаније врше трансакције преко више рачуна у једној банци или финансијској институцији како би заобиле финансијске санкције.

А. Елементи који могу указивати на финансирање пролиферације

Доле наведени индикатори за препознавање могућег финансирања пролиферације потичу из публикације ФАТФ Типологије финансирања пролиферације из 2008. године.

1. У трансакцији учествује физичко или правно лице у страни држави која је спорна са становишта учешћа у пролиферацији.
2. У трансакцији учествује физичко или правно лице у страни држави која је спорна са становишта њеног учешћа у преусмеравању средстава.
3. Посао финансирања трговине предвиђа пут испоруке кроз државу са slabим прописима/недовољном применом прописа у области контроле извоза.
4. У трансакцији учествују физичка или правна лица (нарочито привредна друштва која се баве трговином) која се налазе у државама са slabим прописима/slabом применом прописа у области контроле извоза.
5. Роба се испоручује у државу која раније није увозила ту врсту робе/из државе која раније није извозила ту врсту робе.



6. Трансакција подразумева испоруку робе која не одговара технолошком нивоу државе у коју се испоручује (нпр. опрема за производњу полупроводника се испоручује у државу која нема електронску индустрију).
 7. У трансакцији учествују финансијске институције за које се зна да имају недостатке у својим системима контроле у области спречавања прања новца и финансирања тероризма и/или су пословно настањене у државама са slabим прописима у области контроле извоза односно slabом применом прописа у области контроле извоза.
 8. На основу документације прибављене у трансакцији, декларисана вредност испоруке је очигледно умањена у односу на трошак испоруке.
 9. Информације у трговинским документима не подударају се са финансијским токовима, нпр. имена, називи компанија, адресе, одредиште, итд.
 10. Активност клијента не одговара пословном профилу клијента или информације о крајњем кориснику не одговарају пословном профилу крајњег корисника.
 11. Поручбеницу за робу издају фирме или лица из страних држава, а не из државе наведеног крајњег корисника.
 12. Клијент не даје јасне/потпуне информације и нерадо даје додатне информације на захтев.
 13. Нови клијент тражи коришћење акредитива док чека одобрење новог рачуна.
 14. Име или адреса клијента или лица са којим постоји пословни однос личе на име или адресу лица које се налази на јавно доступним листама „блокираних лица“ (“denied persons”) или за које се зна да је кршило одредбе о контроли извоза.
 15. Заобилазни путеви испоруке односно заобилазни путеви финансијске трансакције.
 16. Представници компанија које врше размену робе међусобно су повезани кроз управљачке/власничке структуре у тим компанијама.
 17. У трансакцији учествују могуће фиктивне компаније.
 18. Шпедитерска фирма је наведена као коначно одредиште неког производа.
 19. Лице које није наведено на оригиналном акредитиву или другој документацији даје инструкције за електронски трансфер или плаћање или такво лице врши промет средстава.
 20. Обрасци активности у електронским трансферима нису уобичајени или немају јасну сврху.
- У табели 3. која следи наведена је веза наведених индикатора (ФАТФ типологије из 2008. године) и случајева – типологија које могу указивати на финансирање пролиферације (анализа студија 60 случајева). Bitно је истаћи да је извршена градација



индикатора важности примене и препознавања финансирања пролиферације на ВИСОК, УМЕРЕН И НИЗАК НИВО.

Табела 3. Приказ градације индикатора (А, Б, Ц) у типолошким случајевима наведене студије Кингс колеџа

Типологија	Индикатор за типологију случаја	Подударање са листом индикатора ФАТФ из 2008.г.	напомена
Трансакције које су потенцијално врло индикативне за финансирање пролиферације			
A1	Физичко или правно лице у иностраној држави која је спорна са становишта учешћа у пролиферацији учествује у трансакцији	Индикатор 1 (редни број из горе наведене листе)	Можда се ради о регуларној трговини
A2	У трансакцији учествује физичко или правно лице у иностраној држави која је спорна са становишта учешћа у преусмеравању средстава. На пример, суседна земља или земља повезана са земљом која је активна у ШОМУ	2	Можда се ради о регуларној трговини
A3	Лица укључена у трансакцију или њихове појединости (адреса, број телефона...) су слични или евентуално повезани са субјектима који су под санкцијама због ШОМУ или су познати по томе да крше контролу извоза	14	Можда се ради о регуларној трговини
A4	Присуство предмета контролисаних у оквиру извоза оружја за масовно уништење или националног контролног режима	На основу студије случаја	Може бити дозвољено ако је дата сагласност.
A5	Активност клијента не одговара пословном профилу клијента или информације о крајњем кориснику не одговарају пословном профилу крајњег корисника	10	Можда се ради о регуларној трговини
A6	Крајњи корисник није идентификован; на пример шпедитерска фирма или банка је наведена као прималац или коначно одредиште робе	18	Можда се ради о регуларној трговини
A7	Укљученост појединца који је повезан са земљом која се доводи у везу са ШОМУ (на пример, лице са двојним држављанством); лице можда ради са сложеном опремом за коју нема техничко знање	На основу студије случаја	Можда се ради о регуларној трговини



A8	Робу наручују физичка или правна лица из других држава, а не из државе у којој се налази (сумњиви) крајњи корисник	11	Можда се ради о регуларној трговини
A9	Плаћања за индустријску робу врше се у готовини	На основу студије случаја	Реткост у регуларној трговини
A10	Трансакција укључује отпрему робе која није компатибилна са техничким нивоом земље у коју се испоручује (нпр. опрема за производњу полупроводника шаље се у земљу која нема електронску индустрију)	6	Можда се ради о регуларној трговини
Трансакције које су умерено индикативне за финансирање пролиферације			
B1	Укључивање параван или фиктивних компанија	17	Можда се ради о регуларној трговини
B2	Трговина малог обима преко посредничких фирми	На основу студије случаја	Можда се ради о регуларној трговини
B3	Клијент је произвођач робе/трговац робом која је предмет извозне контроле	На основу студије случаја	Можда се ради о регуларној трговини
B4	Инструкције за плаћање указују да је реч о трансферу новца без комерцијалног посла	На основу студије случаја	Мало је вероватно да је реч о регуларној трговини.
B5	Вођење пословних књига је тако уређено да постоји мала обавеза евидентирања спољнотрговинских трансакција	На основу студије случаја	Можда се ради о регуларној трговини
B6	Клијенти и друге уговорне стране у трансакцијама су повезани (на пример, деле заједничку физичку адресу, ИП адресу или број телефона) или су њихове активности координиране	На основу студије случаја	Можда се ради о регуларној трговини
B7	Представници партнерских компанија повезани су власничком или управљачком структуром	16	Можда се ради о регуларној трговини; учешће мултинационалних компанија.
B8	Умешаност научне институције (универзитета) у послове са пролиферацијом	На основу студије случаја	Научно - истраживачка делатност академских институција
B9	У трговачкој или финансијској документацији роба је описана као неспецифична и нешкодљива	На основу студије случаја	Локална пракса у појединим деловима света



	(безазлена), или је описана на начин да завара		
Б10	Подаци и друге ставке очигледно указују да је документација у вези са испоруком, царином или плаћањем преварног карактера	На основу студије случаја	Остале криминалне активности
Б11	Употреба личног рачуна за набавку индустријске робе	На основу студије случаја	Можда се ради о регуларној трговини (али није уобичајено)
Б12	У трансакцији учествују финансијске институције за које се зна да имају недостатке у својим системима контроле у области спречавања прања новца и финансирања тероризма и/или су пословно настањене у државама са slabим прописима у области контроле извоза односно са slabом применом прописа у области контроле извоза	7	Можда се ради о регуларној трговини
Б13	Заобилазни путеви испоруке, односно заобилазни путеви финансијске трансакције, посебно преко земаља које имају слабо уређен финансијски систем	15	смањење трошкова, избегавање санкционисаних ентитета или државе, ратне зоне
Б14	Трансакција подразумева испоруку робе на начин који не одговара уобичајеним географским обрасцима трговине (нпр. да ли конкретна држава обично извози/увози дату врсту робе?)	5	Можда се ради о регуларној трговини
Б15	Трансакција трговинског финансирања укључује руту испоруке (ако је доступна) кроз земљу са slabим законима о контроли извоза или slabом применом закона о контроли извоза	3	Можда се ради о регуларној трговини
Б16	Трансакција укључује појединце или компаније (посебно трговинске компаније) које се налазе у земљама са slabим законима о контроли извоза или slabом применом закона о контроли извоза	4	Можда се ради о регуларној трговини
Трансакције ниско индикативне за финансирање пролиферације			
Ц1	На основу документације прибављене у трансакцији, декларисана вредност испоруке је очигледно умањена у односу на трошак испоруке	8	Избегавање плаћања царинских дажбина и пореза, прање новца кроз трговину
Ц2	Информације у трговинским документима не подударују се са финансијским токовима, нпр. имена,	9	Непажња у обављању послова



	називи компанија, адресе, одредиште, итд.		
Ц3	Из обрасца електронског плаћања не види се стварна сврха трансакције	20	Можда се ради о регуларној трговини.
Ц4	Клијент не даје јасне/потпуне информације и нерадо даје додатне информације на захтев	12	Остале криминалне активности
Ц5	Нови клијент тражи посао са акредитивом за време чекања на одобрење новог рачуна	13	Можда се ради о регуларној трговини.
Ц6	Лице које није наведено на оригиналном акредитиву или другој документацији даје инструкције за електронски трансфер или плаћање или је такво лице прималац средстава	19	Легитимна трговина

ИНДИКАТОРИ ПОТЕНЦИЈАЛНОГ КРШЕЊА, НЕСПРОВОЂЕЊА ИЛИ ИЗБЕГАВАЊА ФИНАНСИРАЊА ПРОЛИФЕРАЦИЈЕ – ЦИЉАНЕ ФИНАНСИЈСКЕ САНКЦИЈЕ⁴

Пратећи хронологију стварања и развијања индикатора у борби против финансирања ширења ОМУ, у наставку наводимо и листу индикатора ФАТФ из „Смерница за процену и умањење ризика од ширења финансирања пролиферације“ из јуна 2021. године. Стечена практична искуства, нова сазнања, регулатива и превенција доприносе унапређењу боље процене ризика од ширења пролиферације у приватном и државном сектору. Свакако да као полазиште у процени ризика индикатори сачињени на што „реалнијој основи“ и практично примењиви могу бити користан водич и инструмент процене ризика.

Индикатор ризика показује или сугерише вероватноћу појаве необичне или сумњиве активности. Постојање једног самосталног индикатора у вези са клијентом или трансакцијом не може само по себи да оправда сумњу у финансирање ширења пролиферације, нити ће један индикатор нужно пружити јасну индикацију такве активности, али би према потреби могао да подстакне даље праћење и испитивање. Слично томе, појава неколико индикатора (посебно из више категорија) такође може захтевати пажљивије испитивање. Да ли један или више индикатора сугерише да се ради о финансирању пролиферације такође зависи од пословних линија, производа или услуга

⁴ Преузето из FATF *Guidance on Proliferation Financing Risk Assessment and Mitigation*, јуни 2021



које компанија нуди; како компанија комуницира са својим купцима, као и од кадровских и технолошких ресурса компаније.

Доле наведени индикатори су релевантни и за јавни и за приватни сектор. Што се тиче последњег, индикатори су релевантни за финансијске институције, физичка и правна лица изван финансијског сектора и пружаоце услуга у вези са виртуелном имовином, без обзира да ли су у питању мала и средња предузећа или велики конгломерати. У приватном сектору, ови индикатори су намењени запосленима који су одговорни за усклађеност, скрининг и праћење трансакција, анализе, прихватање нових клијената и спречавање финансијског криминала.

У коришћењу ових индикатора субјекти у приватном сектору такође треба да узму у обзир целокупни профил клијента, укључујући информације добијене од клијента током процеса познавања и праћења странке; начин на који се пословање финансира и друге релевантне контекстуалне факторе ризика. Неки од ових индикатора ризика не односе се нужно на кршење, неспровођење или избегавање циљаних финансијских санкција, па стога нису обавезни, али би могли бити од помоћи приватном сектору у разумевању ширих ризика.

ИНДИКАТОРИ РИЗИКА ПРОФИЛА КЛИЈЕНТА

- Приликом успостављања пословне сарадње клијент даје нејасне или непотпуне информације о својим пословним активностима. Клијент нерадо даје додатне информације о својим активностима на захтев;
- У наставку поступка познавања и праћења странке, клијент, нарочито трговинска фирма, њени власници или највише руководство, појављују се на листама означених лица или у негативним медијским наводима, нпр. у контексту претходних случајева прања новца, превара, других криминалних активности, или у контексту актуелних или ранијих истрага или пресуда, укључујући стављање на листу лица којима није издата дозвола за извоз (енгл. *denied persons list - DPL*);
- Купац је особа повезана са државом која се доводи у везу са ширењем ОМУ или преусмеравањем, на пример, путем пословних или трговинских односа. Ове информације се могу добити на основу националне процене ризика или од надлежних државних органа за борбу против ширења финансирања ОМУ;
- Купац је лице које послује са робом двоструке намене или робом која подлеже контроли извоза, робом или сложеном опремом за коју нема техничко знање или која није у складу са наведеном делатношћу купца;
- Клијент учествује у сложеним трговинским пословима који укључују бројне треће стране - посреднике у пословима који нису у складу са пословним профилем који је клијент навео при успостављању пословне сарадње;
- Клијент или његов пословни партнер, декларисан као трговинска фирма, врши трансакције на основу којих се стиче утисак да ова правна лица поступају као пружаоци услуге преноса новца или да се рачуни користе у сврхе брзог протока



средстава. Преко ових рачуна уочава се брзо кретање средстава у великим износима и ниски салдо без јасних пословних разлога. У неким случајевима, иницијатори оваквих активности могу бити повезани са програмом пролиферације који спонзорише држава, на пример, фиктивне компаније које послују у близини држава за које се страхује да су умешане у ширење ОМУ или преусмеравање средстава док су примаоци трансферисаних средстава повезани са произвођачима или отпремницима робе који подлежу контроли извоза;

- Клијент повезан са универзитетом или истраживачком институцијом укључен је у трговину робом двоструке намене или робом која подлеже контроли извоза.

ИНДИКАТОРИ РИЗИКА КРЕТАЊА ПО РАЧУНИМА И РИЗИКА ТРАНСАКЦИЈЕ

- Налогодавац или корисник трансакције је физичко или правно лице које је резидент или има пребивалиште у земљи која се доводи у везу са ширењем ОМУ или преусмеравањем робе;
- Власници рачуна врше трансакције које укључују производе контролисане у оквиру режима двоструке намене или контроле извоза, или су власници рачуна претходно прекршили обавезе из режима производа двоструке намене или контроле извоза;
- Рачуни или трансакције доводе се у везу са компанијама чија је власничка структура нејасна, са фантомским и фиктивним компанијама. Државни органи или приватни сектор могу идентификовати више индикатора током процене ризика, као што су дуги периоди мировања рачуна праћени налетом активности;
- Утврђена веза између представника компанија које међусобно тргују, на пример, исти власник или исто руководство, исте физичке адресе, ИП адресе или бројеви телефона, или су активности тих компанија координиране;
- Власник рачуна врши финансијску трансакцију на заобилазни начин;
- Активност на рачуну или трансакције у којима налогодавац или корисник укључених финансијских институција има пребивалиште у земљи у којој се на недовољан и/или неадекватан начин имплементирају релевантне резолуције СБУН и стандарди ФАТФ, или где је слаб режим контроле извоза (што је такође од значаја за кореспондентске банкарске услуге);
- Клијент производне или трговачке фирме жели да врши готовинско плаћање за индустријске производе или да користи готовину у трговинским трансакцијама генерално. Финансијске институције уочавају те трансакције као изненадни прилив готовинских депозита на рачуне субјекта, праћен подизањем готовине;
- Трансакције се врше на основу аранжмана у главној књизи пословања, који отклањају потребу за учесталим међународним финансијским трансакцијама. Аранжмане у главној књизи праве повезане компаније, које евидентирају међусобне трансакције. Компаније повремено врше трансфере како би се салдирани рачуни;
- Клијент користи лични рачун за куповину индустријских производа који су под контролом извоза, или који одударају од пословних активности или делатности;



ИНДИКАТОРИ РИЗИКА У ФИНАНСИРАЊУ ТРГОВИНЕ

- Пре одобрења рачуна, клијент захтева акредитив (letter of credit L/C) за трговинску трансакцију за отпрему робе двоструке намене или робе која подлеже контроли извоза;
- Недостатак потпуних информација или недоследности у трговинским документима и финансијским токовима, као што су имена, компаније, адресе, крајње одредиште, итд;
- Трансакције обухватају инструкције или детаље о плаћању од стране или према странама које нису идентификоване на оригиналном акредитиву или другој документацији.

Ризични сектори за ширење финансирања пролиферације (Смернице ФАТФ из 2021. године)

Земље би требало да буду свесне који делови привреде подлежу санкцијама УН за специфичне секторе, јер би ови сектори значили већу изложеност потенцијалном кршењу, неспровођењу или избегавању циљаних финансијских санкција за финансирање пролиферације. Ови сектори, као што је наведено у недавним извештајима СБУН, укључују, али нису ограничени на:

- **Лица страног права и трастови (Trust):** стварање корпоративних ентитета које означена лица користе да прикрију везе између финансијске трансакције и означених лица; јавни бележници, други припадници правничке професије и рачуновође који пружају услуге траста; коришћење фиктивних и параван-компанија, правних лица са формалним власником и органом контроле, правних лица или правних аранжмана без очигледних пословних разлога, услуге оснивања компанија;
- **Трговци племенитим металима и драгим камењем:** обезбеђивање алтернативног метода да означена лица кришом пребацују финансијска средства преко границе (означена лица ангажују те трговце да превозе злато и дијаманте како би добили девизна средства за финансирање својих трансакција);
- **Пружаоци услуга у вези са виртуелном имовином:** обезбеђивање производа означеним лицима који су „рударени“ и украдени и обезбеђивање платформе за брзо преношење новца преко државне границе. Како је приступ формалном финансијском систему све више затворен за означена лица због увођења различитих финансијских санкција, за избегавање санкција користи се виртуелна имовина. Овај нови метод и технологија за приступ финансијским услугама посебно су привлачни физичким и правним лицима који су обухваћени циљаним финансијским санкцијама за финансирање пролиферације везаних за ДНРК, који



наилазе на све веће препреке у приступу банкарским услугама због санкција предвиђених резолуцијама СБУН;

- **Поморство:** Означена лица такође експлоатишу поморски сектор, који им обезбеђује средства за испоруку компоненти и материјала који се користе у ширењу ОМУ или у њиховим системима за испоруку, у циљу незаконитог учешћа у привредним секторима уз кршење одредбе Резолуције СБУН; овако остварен приход може да послужи за финансирање програма ОМУ;
- **Кореспондентске банкарске услуге,** иако не представљају увек област високог ризика, све се више користе од стране означених лица јер се међународна трговина често користи за избегавање санкција;
- **Финансирање трговине** је још један пример услуга које користе означена лица. То је зато што избегавање санкција за финансирање пролиферације често укључује прекограничну трговину робом или производима. Док се трговина у највећој мери обавља путем трансфера преко текућег рачуна, у одређеној мери се обавља и коришћењем инструмената за финансирање трговине, који укључују финансијску институцију која делује као посредник и која гарантује извршење трансакције ако уговорне стране у трансакцији (извозник и увозник) испуне одређене обавезе у погледу документације. Као резултат тога, финансијска институција добија знатно више увида у детаље трговинског посла. Означена лица која морају да се ослоне на инструменте трговинског финансирања учиниће то на превару, користећи фалсификоване документе, лажно представљајући стране у трансакцији или одређујући крајње одредиште или крајњег корисника на начин другачији од оног који је наведен у документацији.

ТИПОЛОГИЈЕ – ОПИС, ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ, ОКИДАЧИ ЗА ПРЕПОЗНАВАЊЕ ШИРЕЊА ФИНАНСИРАЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ

Сагледавајући све наведено у погледу примене листе индикатора (ФАТФ) у типолошко практичним случајевима, може се закључити да су скоро сви случајеви (типологије) углавном везани за државне програме развоја ОМУ и ширења финансирања ОМУ. Врло ретки су случајеви учешћа појединаца, а ако је то случај ради се о високо - стручним лицима која нуде парцијалну опрему или робу двоструке намене (РДН) до чега су дошли захваљујући својој позицији у истраживању и развоју ОМУ, што желе уновчити. Такође може се поменути и недоминантно учешће академских институција (универзитета) у програмима ширења ОМУ, али спонзори финансирања и даље остају државе које су углавном препознате и санкционисане резолуцијама СБУН. Када је у питању учешће терористичких организација и група, пракса препознаје и претпостављене везе са означеним (санкционисаним) лицима било да из санкционисаних држава према Резолуцијама СБУН или не. Интереси су им заједнички, а ако финансирају пролиферацију, користе готовину, племените метале, често легализоване преко трећих



земаља или злоупотребљавају НПО у виду прикупљања новца од донатора-добротвора, или онлајн донација.

Ако трансакције имају привид легитимности тада користе параван и фиктивне компаније са фалсификованим документима, док извори финансијских средстава обично потичу од робе претходно стечене кријумчарењем и „прањем“ преко „посредних“ земаља.

Пре навођења типологија (типолошких случајева) пожељно је навести битне елементе као окидаче – *red flags* за појачану пажњу и предузимање радњи у процени да ли се ради о финансирању ширења оружја за масовно уништење.

Гледајући из позиције обвезника, полазни окидачи - *red flags* за појачану пажњу били би следеће карактеристике:

- Умешаност (укљученост) држава високог ризика по питању финансирања пролиферације (означене државе по санкцијама СБУН или су према извесним сазнањима поједине државе на неки начин повезане са пролиферацијом);
- Појава забрањене индустријске робе и артикли (материјали), роба двоструке намене (РДН) на режиму извозне контроле;
- Појава посредника (нарочито више њих) код робе двоструке намене или забрањене робе (више продаваца или купаца у ланцу, како би се отежало препознавање крајњег корисника);
- Прикривање или тешко препознавање крајњих корисника;
- Лица која указују на повезаност са означеним лицима или санкционисаним државама;
- Трансакције глобалног значаја које се издвајају по комплексности и начину на који су структуриране (временске разлике за повезане трансакције, учесталост, итд.);
- Укључене кореспондентске банке за бројне посредничке компаније (често фиктивне природе или офшор);
- Набавке и руте (путеви) отпреме робе преко земаља са слабом регулацијом или контролом за ОМУ и РДН (често треће земље);
- Географско неподударање порекла робе, рута отпреме или претовара (чест случај) у односу на регуларну трговину;

Добро је напоменути и следеће битне елементе кад је реч о учесницима финансирања пролиферације:

Физичка лица:

- Често се ангажују физичка лица око набавке робе за пролиферацију;
- Крију се иза двојних држављанстава и спорног националног порекла;
- Прикривају своје учешће и лажно се представљају;



Компаније (фирме учеснице):

- Комплексна структура (регистрација, власништво);
- Обично су то „параван“ и фиктивне фирме;
- На документима или у процесу регистрације фирме углавном се појављују страни држављани;
- Више држава појављује се у једном послу (набавка, промет робе, финансирање);
- Налазе се у државама са слабом спољнотрговинском контролом, а нарочито у контексту робе сврстане на контролне листе извоза (РДН);
- Налазе се у суседству држава у којима се одвија ШОМУ или држава које сарађују са таквим државама.

Основна питања која се постављају када је реч о ШОМУ су следећа:

1. Који су извори средстава и ко финансира пролиферацију?

Искуства у борби против финансирања пролиферације углавном указују да су то буџетска средства држава које имају програме пролиферације, ређе средства из криминалне активности финансирања тероризма, организације, групе, радикалне присталице које подржавају развој и финансирање пролиферације. У знатно мањој мери могуће је прикупљање средстава од стране донатора, како физичких тако и правних лица (НПО) која подржавају програме пролиферације;

2. Плаћања и токови новца

Углавном је сврха трансакције на путу од извора (добављача/произвођача) до крајњег корисника робе прикривена, замршена и сложена. Нормалани – директни банкарски кореспондентски канал је могућ, али је често трасиран преко више привредних субјеката и банака, нарочито када су у питању државе са тајним програмима или под режимом санкција;

3. Испоручиоци, дистрибутери и корисници робе за ширење пролиферације

Произвођачи имају опрему, технологију или артикле двоструке намене (РДН). Због претећих санкција директни извоз (продаја) често се мења посредном трговином у форми испоручиоца (препродавца) и посредника – брокера. Како је већ напоменуто више пута, корисници су државе са програмима развоја и ширења пролиферације. Није занемарљиво ни учешће означених лица која подржавају програме развоја и ширења ОМУ; У питању је билошко-хемијска, нуклеарно - радијацијска и роба двоструке намене (РДН).

Сагледавајући изнето могу се препознати примењене технике које се користе у финансирању пролиферације:



- Растакање (диверсификација) финансирања и трговине да би се избегло препознавање од стране надлежних органа и институција;
- Присуство параван фирми са циљем проходности ширења и финансирања ОМУ;
- Фалсификовање трговинско-финансијске документације;
- Структурирање (аранжирање) потребних финансијских средстава за финансирање трговине или посредника (филијала) у разним земљама;
- Манипулација изворним информацијама (склањање, измене и сл.).

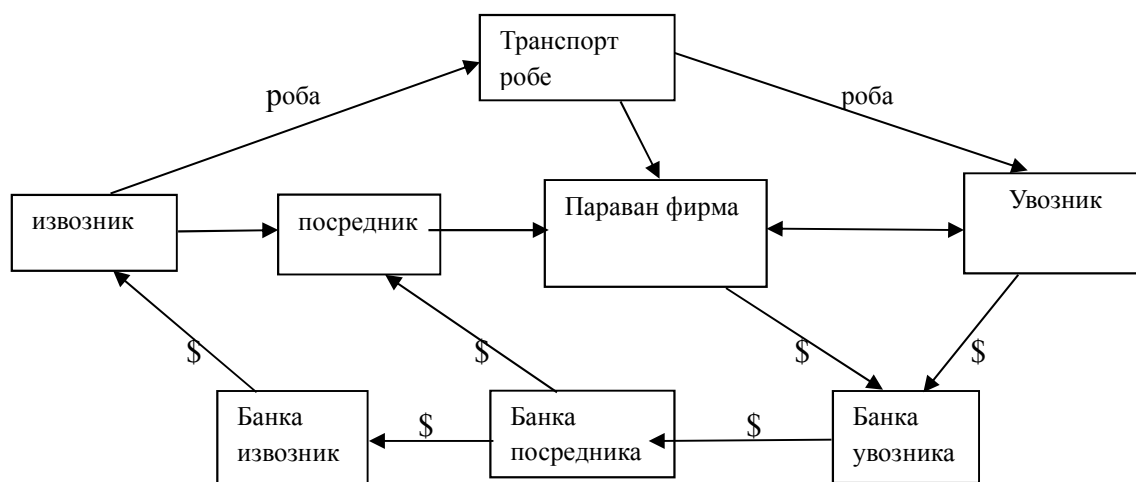
Мање је битно за финансијске институције (или обвезнике), али није на одмет поменути и манипулације у транспорту са контејнерским превозом, друмским превозом (промене контејнерских бројева, имена возила, регистрација, остало)

ТИПОЛОГИЈЕ ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ (ПРОЛИФЕРАЦИЈА ОМУ) - ОПИС И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

ФАТФ ТИПОЛОГИЈА

Фиктивне - параван компаније у мрежи ширења оружја за масовно

Стандардна типологија која се често цитира у многим документима финансијскообавештајних служби држава и надлежних органа који се баве проблематиком ширења оружја за масовно уништење: ФАТФ „Извештај о финансирању пролиферације“ из 2008. године.

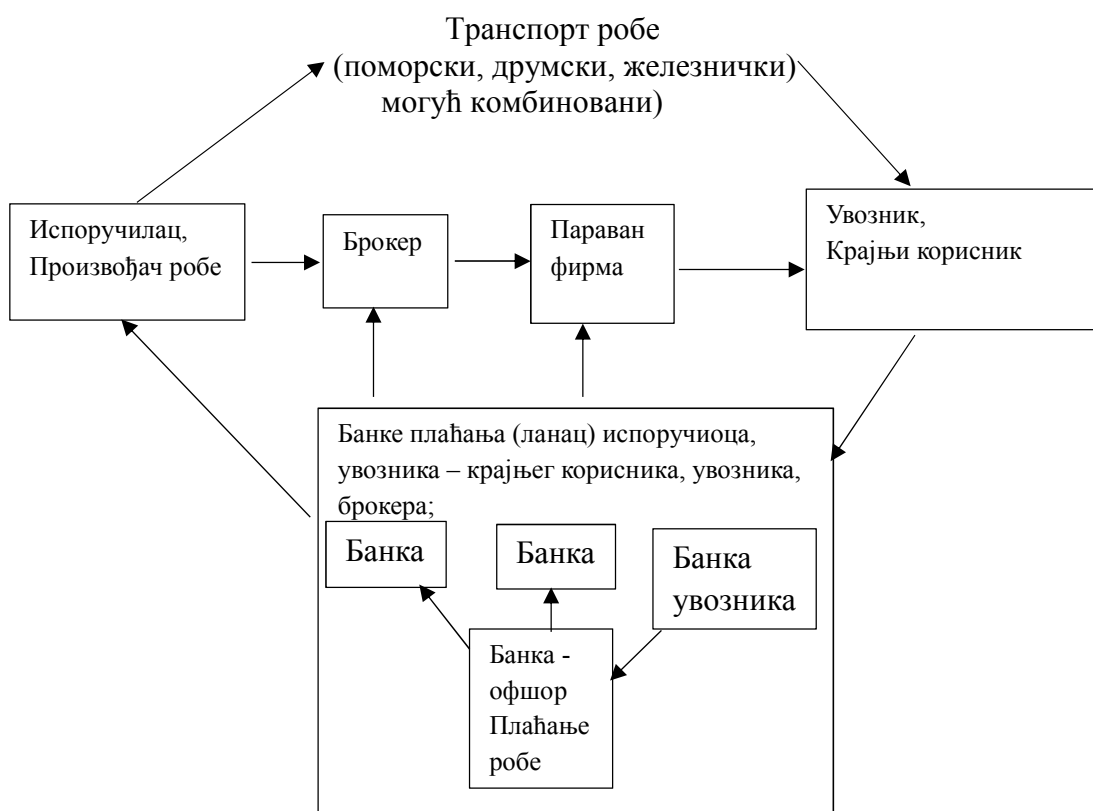


У наставку се наводе типологије са описом могућих догађаја (учесници и робно - новчани токови) у поступцима ширења оружја за масовно уништење.



1. ШИРЕЊЕ И ФИНАНСИРАЊЕ ПРОЛИФЕРАЦИЈЕ ПРЕКО ПОСРЕДНИКА – ПАРАВАН- ФИРМИ И БРОКЕРА

Типологија показује основни начин финансирања ширења ОМУ који се огледа у комплексности испоруке наручене робе и финансирања (плаћања). Циљ је створити сложену мрежу робно-новчаних трансакција са намером прикривања извора – порекла робе и испоручиоца (произвођача) и стварног корисника (крајњег корисника) опреме, технологије или робе двоструке намене (РДН). У остварењу те намере користе се параван фирме које имају задатак да посредују у послу и прикрију стварне учеснике у послу, тачније стварне власнике фирми. Присуство брокера (робних посредника) је уобичајено како би се роба раслојавала од испоручиоца до крајњег корисника. Сложена мрежа финансирања, што подразумева бројне финансијске институције, пре свега ланац комбинованих банака од легитимних, квазибанака до офшор банака. Транспорт робе има често „сложене линије“ (руте), претоваре и комбинован превоз (поморски, ваздушни, друмски, железнички).





2. КОМПЛЕКСНА МРЕЖА ПРОЛИФЕРАЦИЈЕ (НЕПОЗНАТИ ПРОИЗВОЂАЧ И КРАЈЊИ КОРИСНИК, СЛОЖЕНА МРЕЖА ФИНАНСИРАЊА)

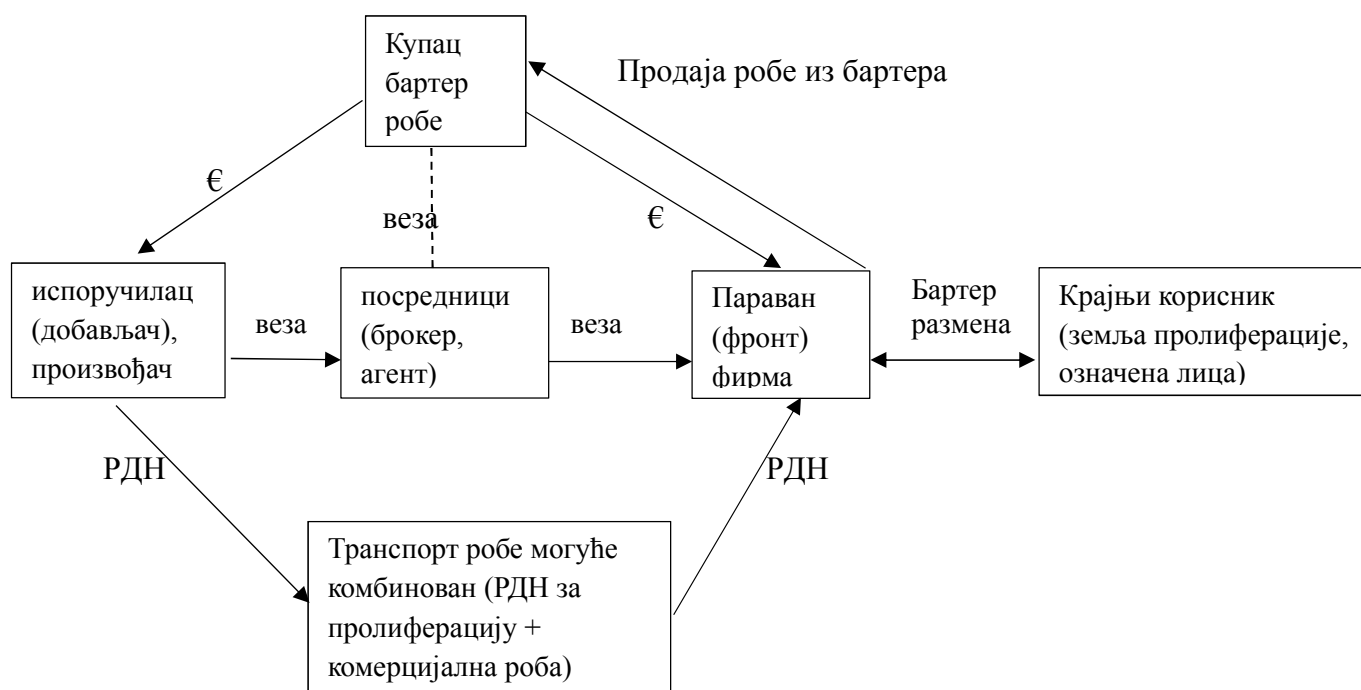
У типологији број 1. наведен је основни пример ширења ОМУ. У зависности од тренутне ситуације око пролиферације, а мислећи на постојеће околности у регулативи, превенцији и борби, сходно томе се понашају и учесници. Пракса је показала када су у питању програми пролиферације санкционисаних држава, као и учешћа означених (санкционисаних лица), да је посао „сложено умрежен“ како показује ова типологија. Већи број посредника у послу (интермедијара) и структурирано финансирање преко мноштво банака у ланцу отежавају откривање финансирања пролиферације. Трансакције се структурирају тако да су бројне, често временски не прате ток кретања робе (аванси, одложена плаћања ван рокова и сл.), спорне су основе плаћања. Испоруку често прати лажна и спорна документација о пореклу и веродостојности робе.





3. ПРОЛИФЕРАЦИЈА ПУТЕМ БАРТЕР АРАНЖМАНА (ИЗМИРЕЊЕ РОБНОМ РАЗМЕНОМ)

Типологија илуструје пролиферацију са робама двоструке намене (РДН) које се могу користити и у индустријско – комерцијалне сврхе тј. предмет су нормалне трговине, али могу бити и предмет режима извозних дозвола. За репресивно - превентивне органе и институције постоји проблем стварне идентификације РДН намењених ширењу пролиферације. Могуће су „измешане“ испоруке робе намењене пролиферацији (РДН) помешане са индустријско – комерцијалном робом, али тарифиране као комерцијалне, уз често лажно описану робу (лажна документација). Стандардно је прикривање произвођача, изворних испоручилаца (стварни власник робе) и крајњих корисника робе.

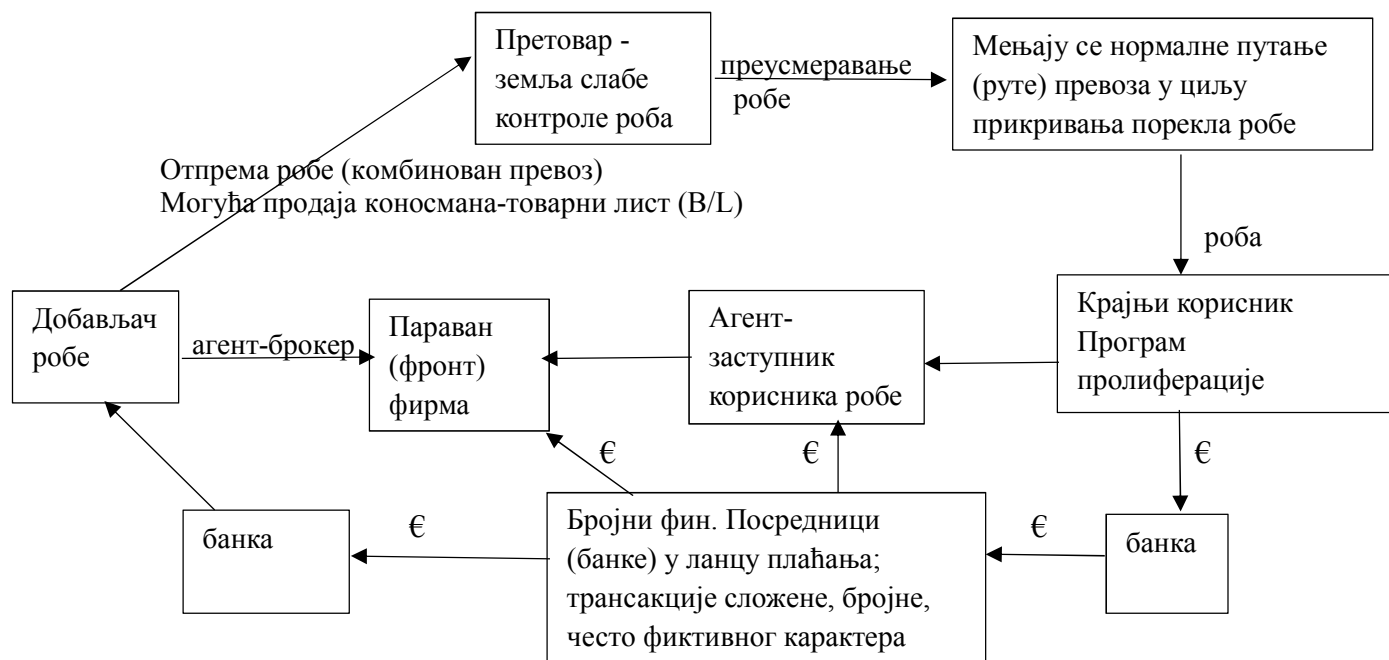


4. СЛОЖЕНА ПУТАЊА (РУТА) ОТПРЕМЕ РОБЕ УЗ ПРЕТОВАР И ПРЕУСМЕРАВАЊЕ У БРОЈНИМ ПРАВЦИМА

Поред основних начина ширења и финансирања пролиферације наведених у претходним типологијама, у овом типолошком случају се указује на сложеност испоруке робе у циљу прикривања порекла робе, а следствено томе и порекла средстава кроз сложене токове новца (узајамна повезаност). Горњи део графика показује сложени ток робе која има сложену путању (руту) од отпреме до пријема. Роба на путу (поготово морским путем) услед дужег путовања може постати предмет купопродаје јер су товарни листови (бродски коносмани) својеврсна хартија од вредности (ХоВ) и могу се преносити на друге имаоце (власнике) што још више компликује откривање порекла робе. Претовар у



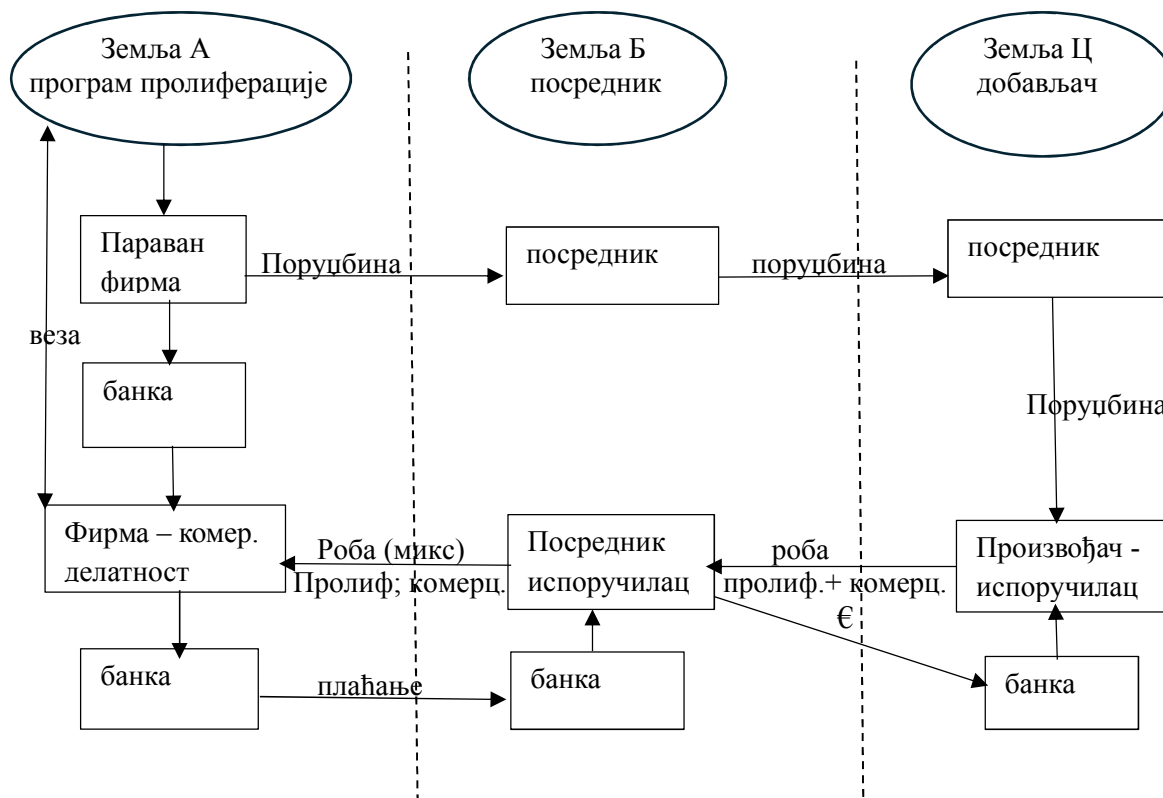
јурисдикцији са слабом контролом робе и преусмеравање робе непотребним и заобилазним путањама уз крајње спорну пратећу трговинску документацију даље отежава идентификацију порекла, као и саме робе. Токови новца теже да буду „замршени и компликовано структурирани“.





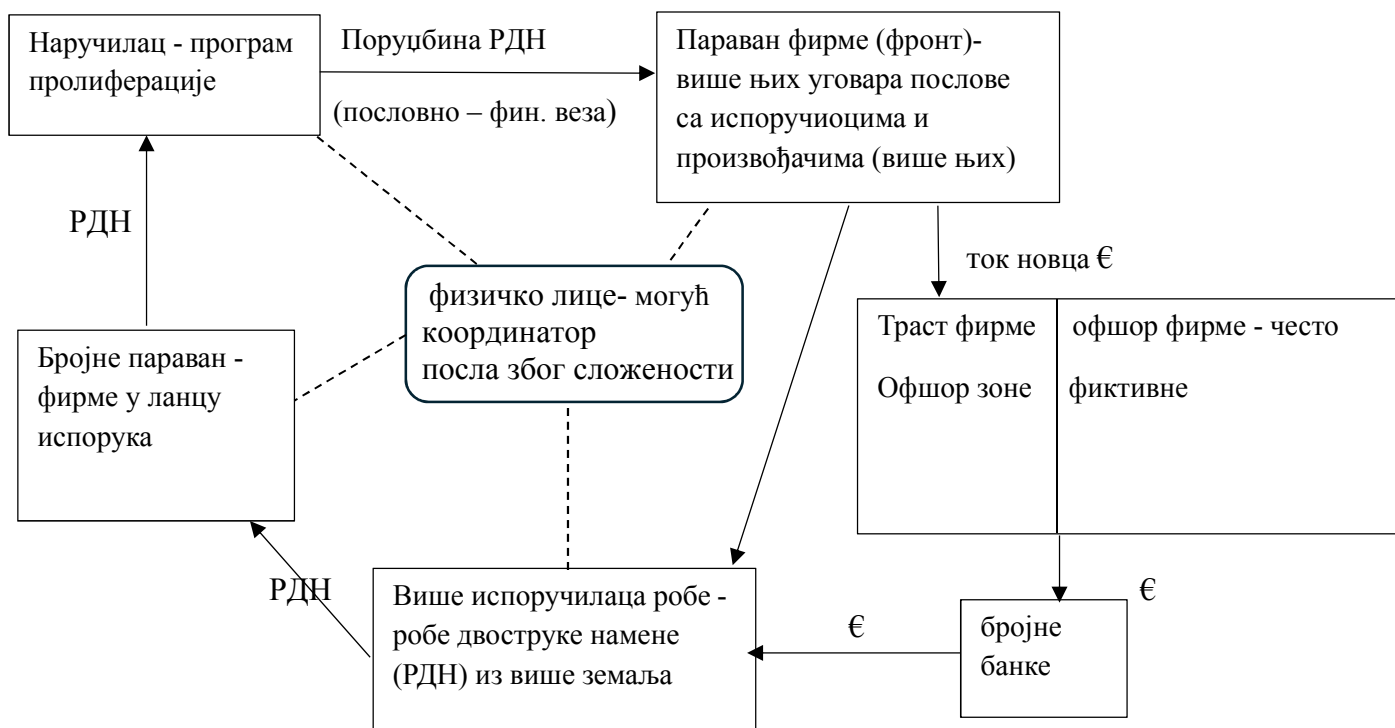
5. ПРОЛИФЕРАЦИЈА ПРЕКО ЗЕМЉЕ ПОСРЕДНИКА

Типологија приказује земљу посредника (Б) као посредника у остварењу програма пролиферације земље А. Често су то земље које подржавају развој пролиферације из разлога милитизације, геополитичких интереса или радикално-терористичких ставова и подршке.



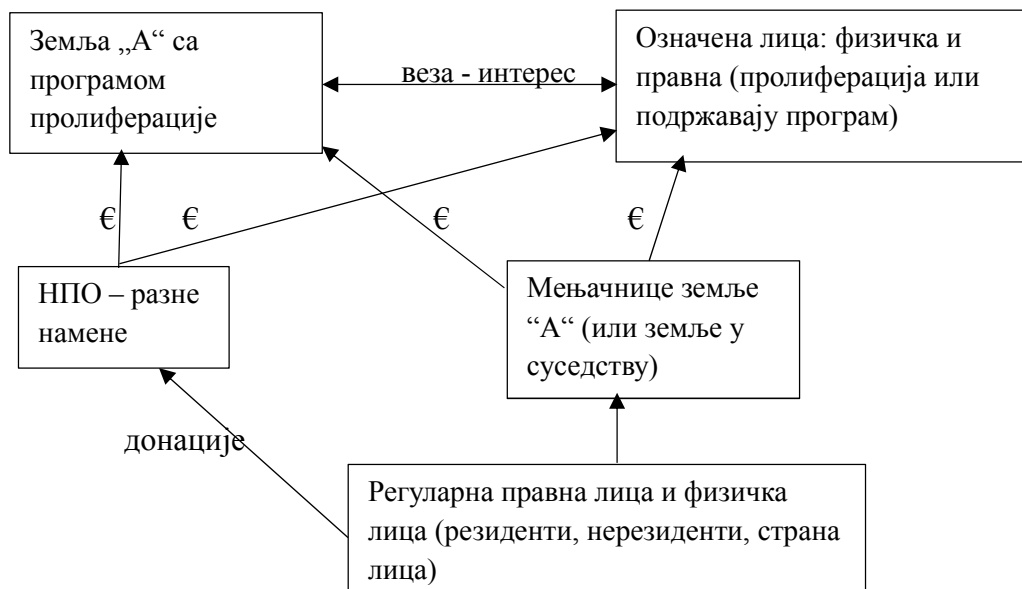
6. БРОЈНИ УЧЕСНИЦИ У ШИРЕЊУ ПРОЛИФЕРАЦИЈЕ: ПРОИЗВОЂАЧИ, ИСПОРУЧИОЦИ, УГОВАРАЧИ, ФИНАНСИЈСКЕ ИНСТИТУЦИЈЕ

Типолошки случај показује комплексност нарученог посла пролиферације на релацији набавке, испоруке и плаћања. Типологија узима пример робе двоструке намене (бројни артикли РДН), што је добра основа да се сачини мрежа учесника преко параван фирми, што јасно показује и графички приказ. Тако сложена диверсификација робног тока увелико смањује ризик откривања и заплене робе услед бројности испоручилаца робе, обично параван-фирми које иначе прикривају стварне учеснике у послу (власнике) и легитимност посла. Токови новца се крећу преко офшор зона посредством фиктивних фирми или често преко лица страног права (траст) уз посредовање бројних банака, што усложњава идентификацију порекла и токова новца. Због сложености посла могуће је и учешће координатора посла (обично лице спорне репутације, двојног држављанства, нерезидент), а може бити и лице са стручним знањем из области пролиферације (научно-истраживачки кадар).



7. ФИНАНСИРАЊЕ ПРОЛИФЕРАЦИЈЕ ПРЕКО МЕЊАЧНИЦА И НЕПРОФИТНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА (НПО)

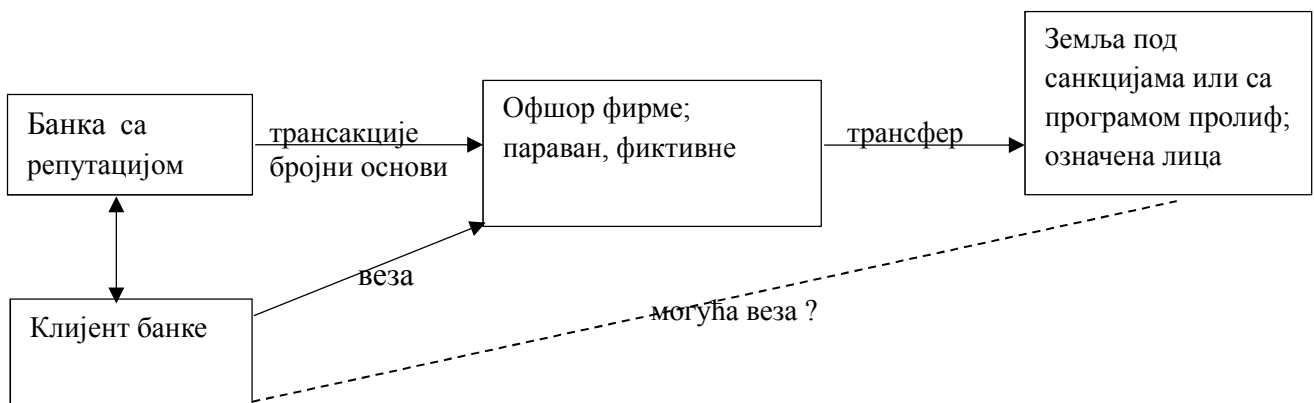
Типолошки случај указује на подршку симпатизера и присталица ширења и финансирања ширења, физичких и правних лица који преко мреже мењачница или преко НПО подржавају програме пролиферације. У овом случају је главни ток новца готовински, тако да су у овом случају обвезници мењачи изложени ризику. У случају НПО могући су програми пролиферације прикривени добротворством, често донаторима непознати, чиме донатори „несвесно“ финансирају пролиферацију.





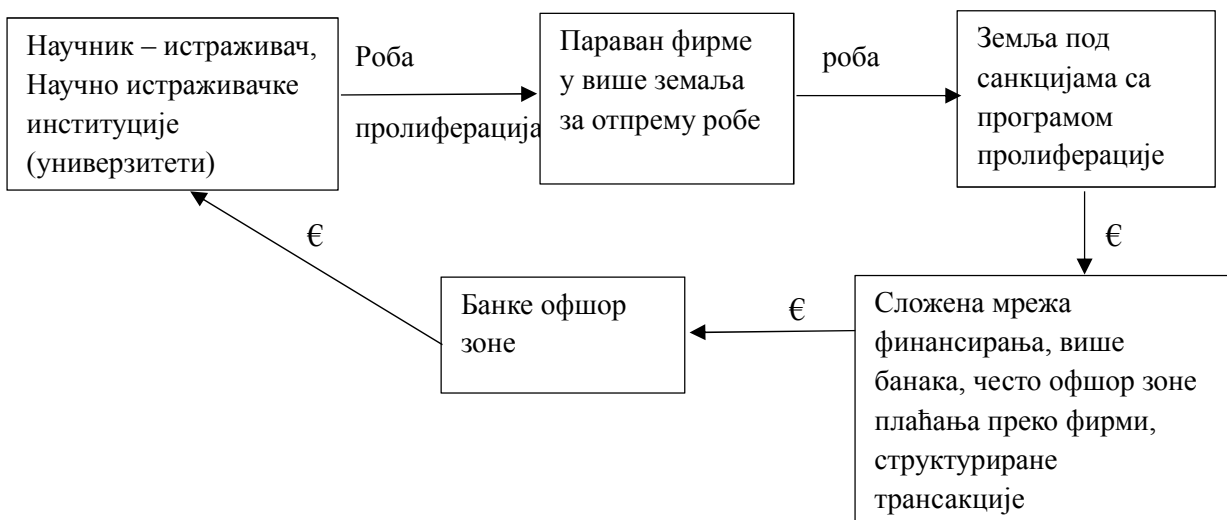
8. НЕСВЕСНА УМЕШАНОСТ РЕГУЛАРНИХ ФИРМИ СА ЗЕМЉАМА ПОД САНКЦИЈАМА ИЛИ ОЗНАЧЕНИМ ЛИЦИМА ИЛИ СА ЗЕМЉАМА ЗА КОЈЕ СЕ ЗНА ДА ИМАЈУ ПРОГРАМЕ ПРОЛИФЕРАЦИЈЕ

Због мањкавости „добре праксе“ код обвезника (пре свега финансијских институција) могући су пропусти који могу допринети „несвесној“ пролиферацији, а тиме и лошијој властитој репутацији. Поред банке и фирме са добром репутацијом могу направити пропуст, а поготово ако им партнер даје „на око“ сумњиве и неубичајене налоге за пренос средстава.



9. УМЕШАНОСТ ФИЗИЧКИХ ЛИЦА И НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКИХ ИНСТИТУЦИЈА У ПОСЛОВЕ ШИРЕЊА ПРОЛИФЕРАЦИЈЕ

Практична искуства указују да извесна физичка лица из научно-истраживачког милеа, као и научно-истраживачке институције желе уновчити своје знање или предмете подобне за пролиферацију тако што сарађују са земљама под санкцијама или означеним лицима. Као и у свим наведеним типолошким случајевима присутно је прикривање и мултиплицирање токова новца и робе преко посредника (параван фирми) и мреже банака.

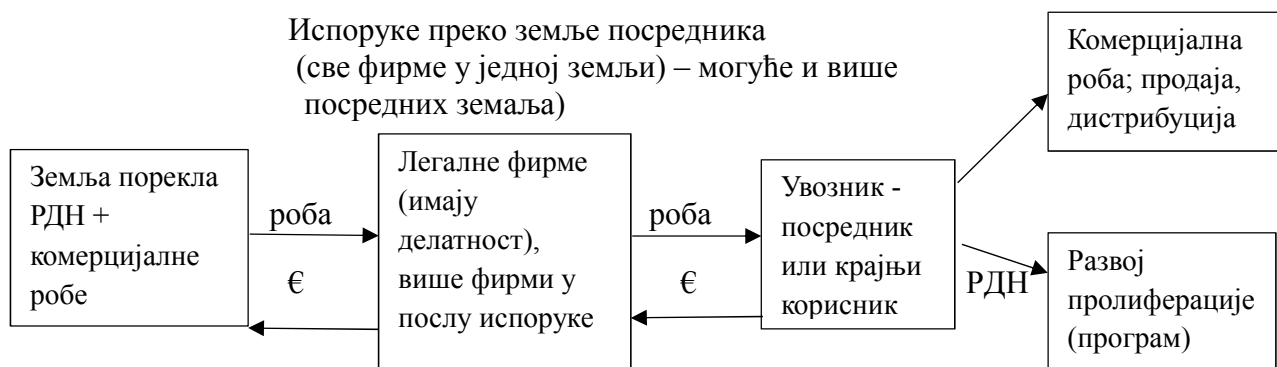




10. СЛОЖЕНА РОБНА СТРУКТУРА (КОМЕРЦИЈАЛНА, РОБА ДВОСТРУКЕ НАМЕНЕ - РДН) И ТРГОВИНСКА ДОКУМЕНТАЦИЈА (СТВАРНА И ФИКТИВНА)

Трговинско финансирање представља низ радњи које се предузимају у циљу обезбеђења извршавања уговореног посла. То је својеврсна гаранција да ће испоручилац добити свој новац, а наручилац робу. Свакако знатан део тих активности односи се на трговинско - финансијску документацију (фактуре, товарни листови, спецификације робе и пакинг листе итд.)

У циљу прикривања робе двоструке намене која се налази на режиму извозне дозволе и може послужити за пролиферацију, а која се може препознати и као роба за индустријско – комерцијалну употребу, сачињава се лажна отпремна и пратећа документација (лажна тарифа робе, фактуре, спецификација робе, товарни листови итд.) са циљем да се бројни отпремни артикли на режиму РДН прикажу као индустријско - комерцијална роба како би се заобишле предвиђене санкције. Често се роба меша (РДН + комерцијална) и креће се преко транзитне земље или преко више њих на бројне регуларне фирме (могуће и параван-фирме) како би се диверсификовао и умањио ризик испоруке услед претње потенцијално могуће заплене РДН или појединих артикала (на режиму извозне дозволе), ако се неким случајем открију током транспорта до крајње дестинације. По приспећу РДН се усмерава у остварење програма пролиферације.



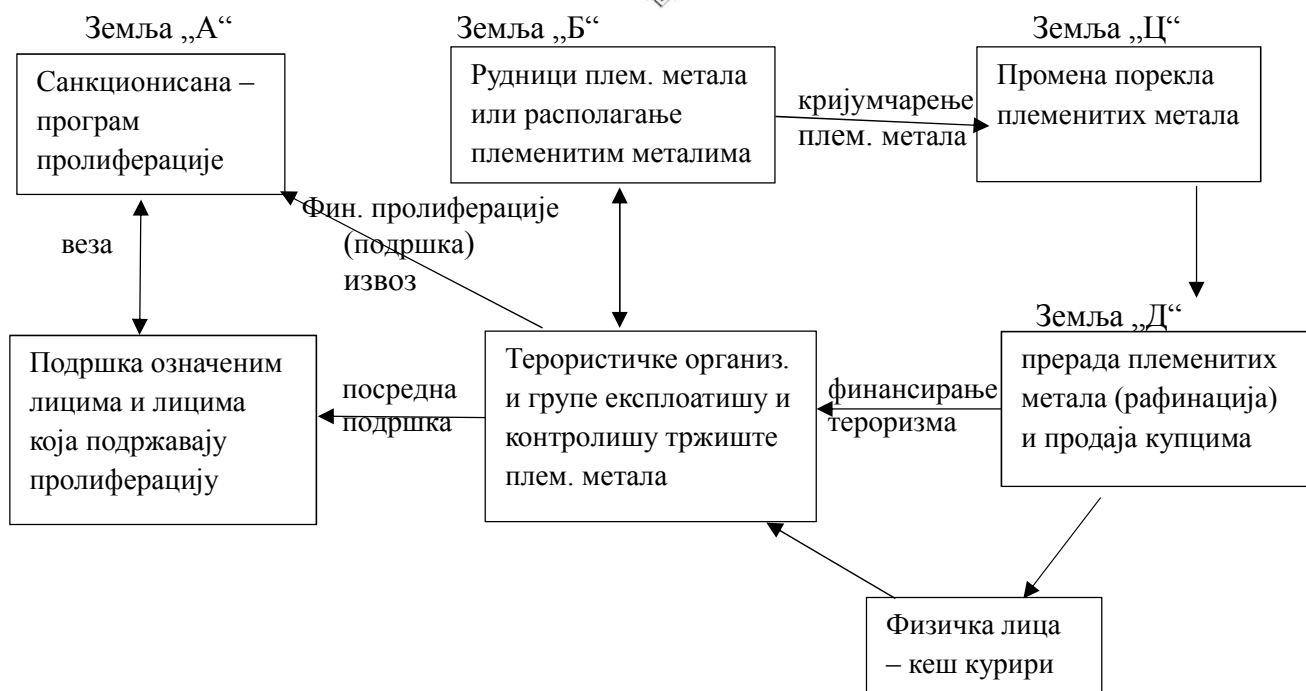


ТИПОЛОГИЈЕ - ПОВЕЗАНОСТ ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА И ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ, ОПИС И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

У доле наведене, описане и графички приказане четири (4) типологије приказује се веза кад је реч о финансирању тероризма и финансирању пролиферације као глобалној светској претњи по мир и стабилност. Терористичке организације и групе или терористи појединци ће свакако финансијски подржавати програме и активности развоја ширења пролиферације ако се то уклапа у остварење њихових радикалних циљева, што представља противљење уставном поретку и политици држава, те угрожава безбедност цивилне заједнице или одређених група људи или појединаца. Тешко је идентификовати трансакције везане за финансирање тероризма (ФТ), јер се заобилазе легалне финансијске институције, а ако је већ то присутно, тој фази је претходило „прање“ новца нелегитимно стечених средстава (кријумчарење племенитих метала, разни видови озбиљног криминала). Блажи и донекле легитиман начин може се повезати са прикупљањем извора финансирања преко непрофитних организација (НПО), при чему није искључена и злоупотреба истих.

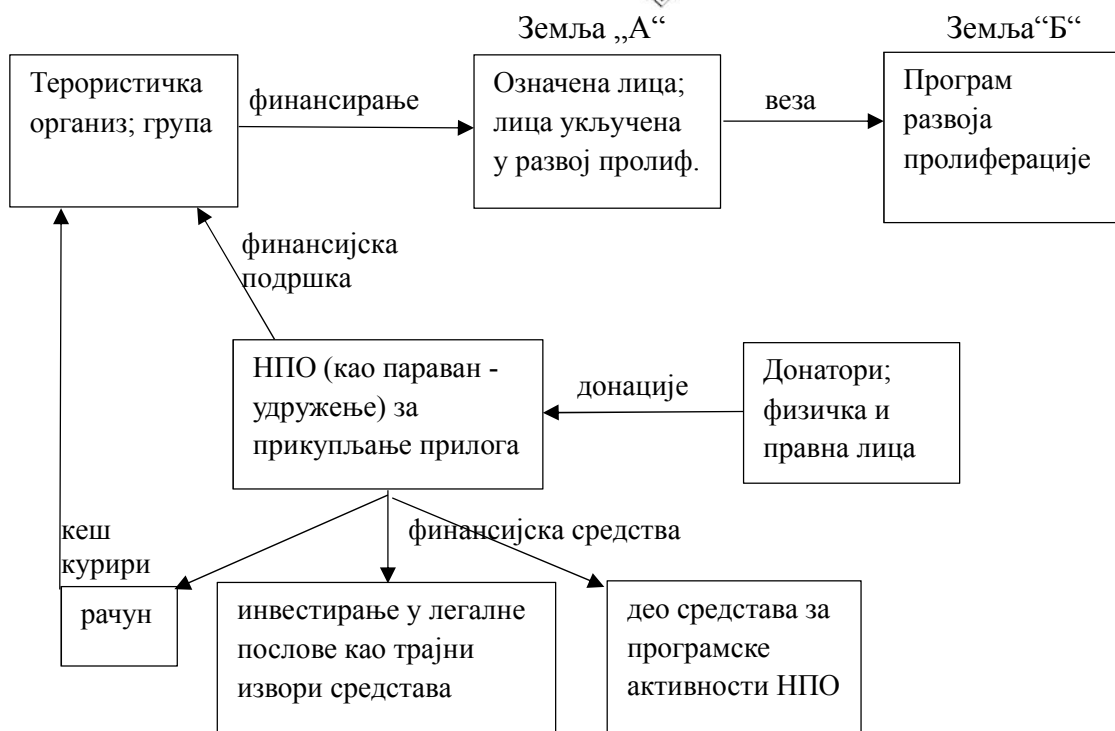
1. ФИНАНСИРАЊЕ ТЕРОРИЗМА (ФТ) И ПРОЛИФЕРАЦИЈЕ КРИЈУМЧАРЕЊЕМ ПЛЕМЕНИТИХ МЕТАЛА

Типолошки случај приказује финансирање тероризма (ФТ), терористичке организације, терористичке групе на уобичајени начин за тероризам, екстракцијом (вађењем) племенитих метала (злато, сребро, платина итд.) и кријумчарењем са циљем легализације за даљу продају и остварење финансијских средстава за активности тероризма и пролиферације. Графика јасно показује ток кријумчарења робе (племенитих метала) која „опрана“ и легализована у земљи „Ц“ постаје предмет извоза у земљу „Д“ где се финализује прерада и врши продаја. Остварена новчана средства обично иду на руке (готовински) терористима или се врше легитимни трансфери мањих износа (испод прага извештавања обвезника по ЗСПНФТ). Стечен новац се користи за терористичке активности и као подршка санкционисаној земљи за развој пролиферације. Могућа је и веза са „означеним лицима“ или лицима која подржавају програме ширења ОМУ.



2. УЛОГА НЕПРОФИТНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА (НПО) У ФИНАНСИРАЊУ ПРОЛИФЕРАЦИЈЕ – ПОДРШКА „ОЗНАЧЕНИМ ЛИЦИМА“ И ПОСРЕДНО ЗЕМЉИ СА ПРОГРАМОМ РАЗВОЈА ПРОЛИФЕРАЦИЈЕ

Типолошки случај и графички приказ приказују улогу и могућу злоупотребу НПО у прикупљању средстава за финансирање тероризма и посредно финансирање ширења ОМУ. НПО својим програмом може привући висок број донатора (улагача) у зависности од програма активности. Могућа злоупотреба се огледа у фиктивним програмима који могу обманути ширу јавност – донаторе (улагаче) мислећи да чине добро дело, а не финансирање тероризма. Даљим активностима НПО преко курира за пренос новца финансира „означена лица“ и посредно земљу са програмом пролиферације.

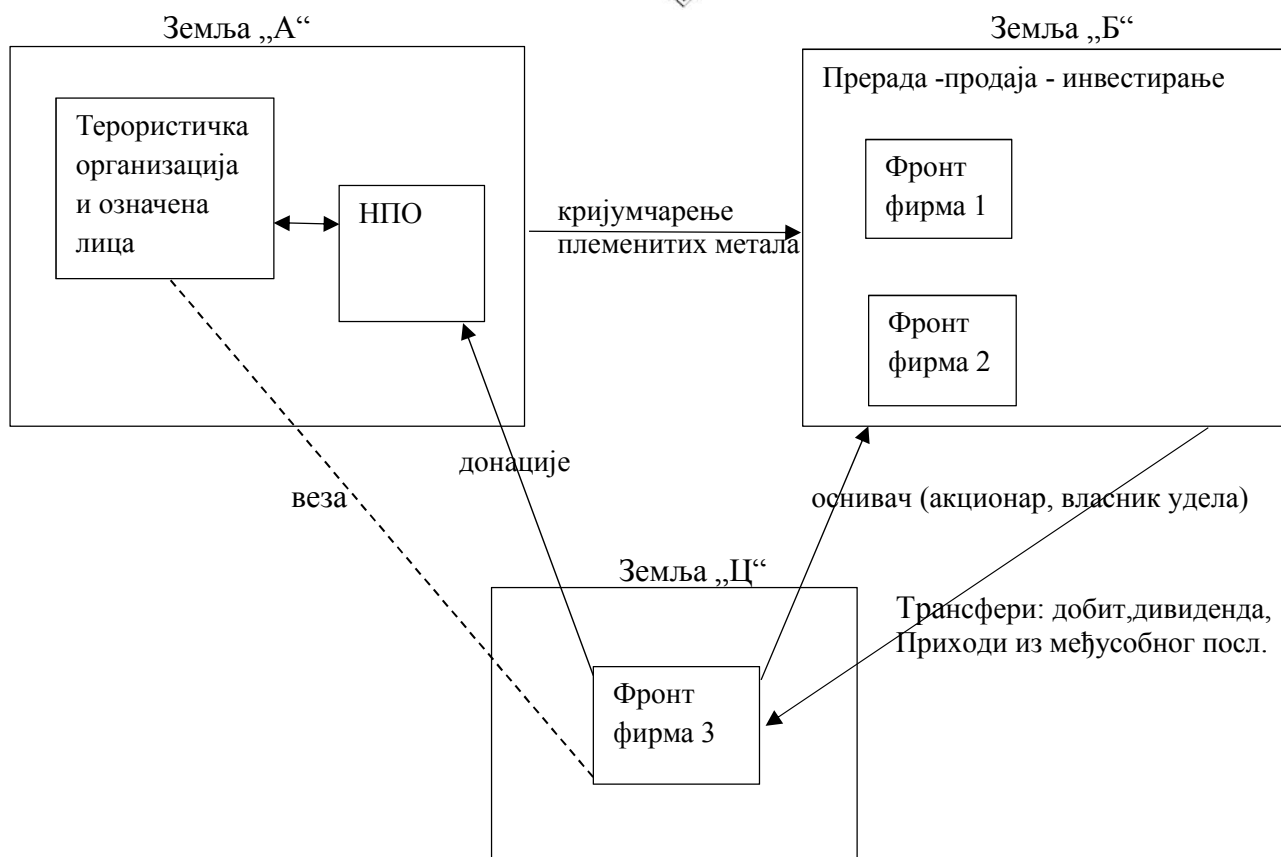


Напомена: Програми НПО

1. Фиктивни (прикривени/лажни)
2. Стварни програми за финансирање НПО активности (у служби прикривања и као покриће за финансирање пролиферације)

3. УЛОГА ПАРАВАН ФИРМИ У ФИНАНСИРАЊУ ТЕРОРИЗМА (ФТ) И ПРОЛИФЕРАЦИЈЕ

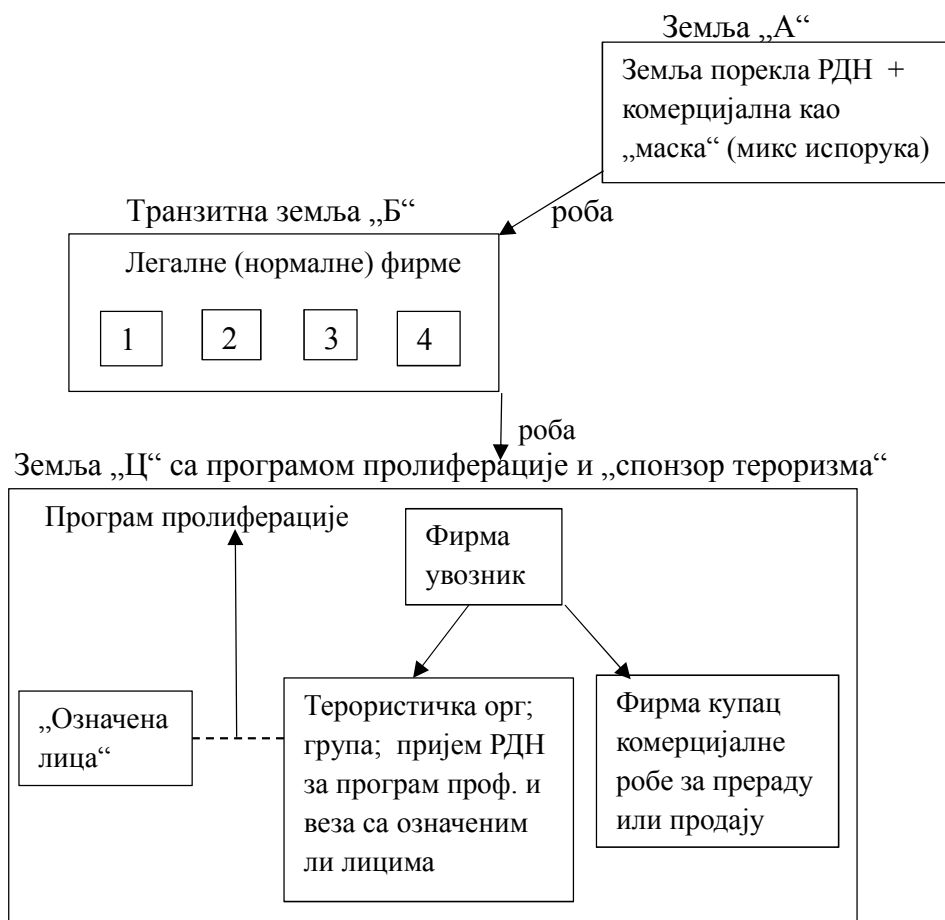
Прикривањем стварних учесника (власника) уз присуство легитимног пословања, параван фирма прикрива или обавља нелегитимне активности учесника таквих послова. Прокријумчарене племените метале (или другу вредну робу) „параван“ фирме претварају у инвестициона средства која остварују приходе и профит и легалним трансферима улажу у НПО који је повезан са терористичким организацијама или групама које подржавају лица која шире ОМУ.



4. ТРГОВИНСКО ФИНАНСИРАЊЕ ПРОЛИФЕРАЦИЈЕ ПРЕКО ФИКТИВНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

Као што је наведено у Типологији 10, трговинско финансирање представља сет радњи које се предузимају у циљу обезбеђења извршавања уговореног посла. То је својеврсна гаранција да ће испоручилац добити свој новац а наручилац робу. Свакако знатни део тих активности односи се на трговинско - финансијску документацију (фактуре, товарни листови, спецификације робе и пакинг листе итд.)

У циљу прикривања робе двоструке намене (РДН) за терористичке активности која се налази на режиму извозне дозволе и може послужити за пролиферацију, а која се може препознати и као роба за индустријско – комерцијалну употребу, сачињава се лажна отпремна и пратећа документација (лажна тарифа робе, фактуре, спецификација робе, товарни листови итд.), са циљем да се бројни отпремни артикли на режиму РДН (пролиферације) прикажу као индустријско - комерцијална роба како би се заобиле предвиђене санкције. Роба се креће преко транзитне земље и парцијалним испорукама на бројне фирме (могуће и параван фирме) како би се диверсификовао и умањио ризик испоруке услед претње потенцијално могуће заплене РДН или појединих артикала (на режиму извозне дозволе) ако се неким случајем открију током транспорта до крајње дестинације.



ДОБРА ПРАКСА: ПРЕВЕНТИВА, БОРБА И УКЛАЊАЊЕ (УМАЊЕЊЕ) ФИНАНСИРАЊА ШИРЕЊА ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ (ПРОЛИФЕРАЦИЈА ОМУ)

Ако се узме у обзир све наведено, описано и графички приказано, постоји потреба да се укаже, пре свега обвезницима по ЗСПНФТ, добра пракса у примени превентивних мера и борбе против финансирања ширења оружја за масовно уништење. Свакако да остаје простор за унапређење мера добре праксе у зависности од природе пословања и изложености ризику приватног сектора – обвезника.

Да би се сагледала и „препоручила“ добра пракса, наводи се поређење добре и лоше праксе у борби против пролиферације из шире перспективе.⁵

⁵ Извор: Jersey Financial Services Commission - Guidance on Countering the Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction, април 2022. године



Добра и лоша пракса у циљу превентивних мера и борбе проти финансирања пролиферације:

Сагледавање од стране надлежних органа ширег аспекта превенције и борбе у односу на угао гледања обвезника по ЗСПНФТ

Примери добре праксе	Примери лоше праксе
Информације о скринингу (провери, праћењу) садржане су у трговинским документима у односу на применљиве листе санкција	Запослени који раде на пословима санкција у привреди нису квалификовани и искусни да би ефикасно обављали ту функцију
Резултати се истражују пре него што се настави са трансакцијом (на пример, добијање потврда трећих страна да лице није санкционисано) и јасно документовање образложења за све донете одлуке	Пропуст да се прегледа трговинска документација, недокументовано одлучивање
Бројеви бродских контејнера се проверавају на основу осетљивих ризика	Пропуст да се изврше провере у односу на све релевантне међународне листе санкција
Фазна (степенаста) провера трансакција да би се проверила подударност са потенцијалним санкцијама	Пропуст да се ажурирају информације у вези са променама назива санкционисаних лица, посебно из разлога што се те промене можда не виде одмах на листама санкционисаних лица
Претходна упозорења о санкцијама се анализирају да би се идентификовале ситуације у којима је највероватније да ће се десити поклапање и банка се сходно томе фокусира на своје ресурсе за санкције	Пропуст да се евидентира образложење одлуке да се одбаце лажно позитивни резултати
Нове или измењене информације се евидентирају и проверавају	Пропуст да се провере подаци о агентима, осигуравајућим компанијама, отпремницима, шпедитерима у зависности од ризика; о агентима за испоруку, агентима за инспекцију, потписницима, и странама наведеним у сертификатима о пореклу, као и о главним уговорним странама у трансакцији
	Пропуст да се забележе образложења за одлуке да се не проверавају одређени



	ентитети и да се те информације задрже у сврхе контроле
Обезбедити да запослени буду упознати са проблемима у вези са предметима двоструке намене, уобичајеним врстама робе која има двоструку намену и да буду у стању да идентификују црвене заставице (red flags) које сугеришу да постоји ризик да предмети двоструке намене буду испоручени у недозвољене сврхе	Одсуство јасне политике о производима двоструке намене
Потврђивање (усаглашавање) код извозника у ситуацијама већег ризика да ли је за трансакцију потребна државна дозвола (лиценца) и тражење копије дозволе (лиценце) где је то потребно	Пропуст да се предузме даље истраживања у случајевима када су описи робе нејасни или неодређени
	Извори података од трећих страна се не користе тамо где је могуће извршити провере предмета двоструке употребе

Предлог за добру праксу

Гледано са аспекта обвезника по ЗСПНФТ може се сажето рећи да би добру праксу у елементарном (основном) смислу чинило следеће:

Одговорност у смислу превенције и борбе против финансирања пролиферације:

- Увести (усвојити) интерне процедуре и политике циљаних финансијских санкција Уједињених нација (УН): То значи да треба увести или прилагодити политике и процедуре тако да одражавају ризике које представља ширење ОМУ или финансирање ширења ОМУ.

Увести (усвојити) превентивне мере:

- **Процена ризика:** Спровести и документовати одговарајућу процену пословног ризика, која је специфична за појединачно пословање, како би се идентификовао степен изложености и врста изложености ризицима ширења ОМУ и финансирања ширења ОМУ. Процене пословног ризика треба редовно прегледати и ажурирати;
- **Јачање мера познавања и праћења странке:** То укључује шири поглед на клијенте у смислу пролиферације. Односи укључују купце и друге уговорне стране (нпр. произвођаче, добављаче, консултанте или агенте) чије активности



могу носити ризик од умешаности у ширење и/или финансирање ширења ОМУ. Што се тиче уговорних страна могло би се размотрити укључивање у уговоре клаузула које се односе на усклађеност са законским одредбама о ширењу и финансирању ширења. Степен ризика било ког клијента, земље/јурисдикције, трансакције, производа/услуге, канала дистрибуције, друге уговорне стране, локације претовара и повезаност са државама које подлежу санкцијама за ширење/финансирање ширења ОМУ, утиче на профил ризика односа са клијентом или другог уговорног односа.

- **Јако је битно разумевање стварног власништва над односима и имовином и финансирања односа и трансакција.** Стварно власништво се не односи само на износ удела, већ и на контролу компаније и пословних односа;
- **Аналитичка процена сумњивих активности:** измена (ажурирање) и примена индикатора, студије и израда типологија као приручника, израда стратешких анализа као одраз препознавања стања и збивања „на терену“, подударање примењених индикатора са проценом ризика – „реалан сценарио случаја“;
- **Активност интерне контроле:** успоставити основне контроле са посебним фокусом на ширење и финансирање ширења. Активности у реалном времену, а не „пост фестум“- са закашњењем;
- **Ревизија упозната са активностима у борби против пролиферације:** задатак да објективно сагледају усвојене процедуре, процене ризика од пролиферације, изврше анализу рада интерне контроле и својим закључцима потврде усвојена документа, радње и мере на пољу превенције и борбе против финансирања пролиферације;
- **Континуирана обука запослених:** потреба да запослени имају свест о ризицима у вези са ширењем и активностима финансирања ширења са којима се могу сусрести у пословању. Треба обезбедити да особље има одговорајућу и редовну обуку, информације и ресурсе да унапреде своје разумевање ширења и финансирања пролиферације, укључујући технике које се користе за избегавање откривања и индикатора, повећају свест о релевантним законским обавезама, укључујући потребу да се проверавају било какве активности које би могле да представљају кршење релевантних режима санкција. Осигурати да су у стању да ефикасно спроводе поступке управљања ризиком или ублажавања ризика, да знају где да траже додатне информације или смернице када је то потребно.
- **Однос корпоративног руководства према пролиферацији:** управни одбор или еквивалентно управљачко тело треба редовно да разматра усаглашеност са законским обавезама које се односе на ширење и финансирање ширења ОМУ као део усклађености са режимом санкција, као и да процењује у којој мери су пословне политике, процедуре и контроле испуњене. Обвезници (реалан сектор) већ дуго подлежу законским обавезама у вези са ширењем и финансирањем



ширења ОМУ и њихово руководство у сваком случају треба да контролише усклађеност са тим обавезама.